

ВПЛИВ НАРКОТИЧНИХ ТА ТОКСИЧНИХ РЕЧОВИН НА ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ

Проблема погіршення здоров'я молоді в сучасних умовах гіподинамічного способу життя викликає стурбованість і є край актуальною. Однією з найбільш гострих проблем сьогодення продовжує залишатися підліткова і молодіжна девіантність. Тенденція зростання злочинних проявів неповнолітніх свідчить про те, що цей процес вже вийшов за межі компетенції тільки правоохоронних органів і виступає окремою соціокультурною проблемою, вирішення якої відноситься до внутрішньої політики. Громадська думка, засоби масової інформації і багато вітчизняних дослідники вважають цю проблему показником того, що молодь не в змозі успішно адаптуватися до сучасних соціально-економічних і культурних умов.

На думку ряду вчених (Я. Гишинский, Ю.А.Зубок, І.С. Кон, В.Н. Кудрявцев і ін.), на рубежі 20-21 вв. поведінка молоді, що відхиляється від норми, так звана девіантна (відхиляється) поведінка, в ряді ситуацій, провокувалася самим суспільством, в якому «старі» норми поведінки стрімко руйнувалися, «нові» вироблялися з великими труднощами.[1]

У той же час існує думка, що саме сучасне суспільство перебуває зараз в стані аномії (безнормності, відсутності загальноприйнятих стійких норм поведінки). З іншого боку, зниження рівня життя величезного числа молодих людей, так само призводить до відхилення від норми в їх поведінці, сприяє соціальній депривації, тобто молоді люди поступово позбавляються необхідних для розвитку їх особистості соціокультурних умов - нормального виховного впливу, освіти, дозвілля.

Вживання психоактивних речовин і зловживання ними стало однією з найважливіших проблем, яка турбує не тільки медиків, психологів соціологів, педагогів, а й суспільство в цілому. Опубліковані в нашій країні результати спеціальних досліджень, спостережень вказують на зростання вживання підлітками алкогольних напоїв. Набуває поширення і немедичне

вживання різних лікарських препаратів, а також наркотиків та інших речовин, які чинять одурманюючий вплив на психіку в цілому.

Існує велика кількість літератури з описами наслідків вживання алкоголю та інших психоактивних речовин і їх згубного впливу не тільки на здоров'я підлітка. Також добре відомо тісний зв'язок між вживанням алкогольних напоїв, наркотиків і здійснення злочинів.

Підлітковий вік можна характеризувати рядом біологічних і психологічних особливостей, які мають певний ризик зловживання, як алкоголем, так і іншими психоактивними речовинами, включаючи і наркотики. Формування особистості підлітка - складний і суперечливий процес. Підліток, усвідомлюючи себе як особистість, претендує на самостійне рішення в багатьох питаннях, у чому йому частіше відмовляють його батьки, старші товариші. Хоча саме в ряді інших ситуацій від підлітка вимагають необхідної відповідальності за своє поведінку, називаючи його вже дорослим. Фізичний і психічний розвиток в підлітковому віці веде до прояву у нього нових потреб. Відсутність життєвого досвіду найчастіше не дозволяє йому правильно оцінювати значення того чи іншого свого вчинку, в зв'язку з чим у нього можуть виникати неприємності, різні складні обставини. [4]

Підліткам властиве групування, а саме утвердження своєї особистості через групову поведінку, проте поведінка кожного може стати залежним від установки всієї групи однолітків. Групування підлітків з однолітками пояснюється рядом мотивів: знаннями, реалізацією спільних інтересів, проведенням вільного часу. Добре, коли підлітки, об'єднуються на основі своїх інтересів, визначених їх можливої в майбутньому професією. Іноді буває і таке, що головним мотивом об'єднання підлітків в групі буває бажання просто якось провести свій вільний час. У таких групах завжди є ті підлітки, у яких поки що не склалися свої інтереси до особливих корисним заняттям, тому в цих умовах виникають ініціативи створити якийсь певний інтерес.

Загрозливого характеру набуває вживання підлітками та молоддю алкоголю, токсичних і наркотичних речовин - крайніх форм девіантної поведінки.[1]

За даними різних досліджень, переважна більшість старшокласників в тій чи іншій мірі вживають алкогольні напої, від 2 до 25% так чи інакше знайомі з вживанням наркотиків. До 20% підлітків мають досвід вживання токсичних засобів, 40% госпіталізацій в психіатричну клініку складають підлітки з делінквентною (злочинним) поведінкою в поєднанні з токсикоманією. Відзначається зростання споживання психоактивних речовин серед дівчаток, рівень «куштування» ними наркотичних і токсичних речовин коливається від 1 до 15%. Більше 90% учнів освітніх установ, які часто вживають алкоголь і одурманюючі речовини, зазнають серйозних труднощів у навчанні. [2]

Для даної категорії підлітків характерні низька успішність, систематичні пропуски занять, повна або часткова відмова від відвідування навчального закладу. Поряд зі шкільною дезадаптацією, девіація провокує сімейну дезадаптацію (постійні конфлікти з батьками, втечі з дому); розгальмування сексуальних потягів, нерозбірливість у зв'язках (статева розбещеність, проституція) і т.д. [3].

Таким чином, підлітки, які споживають алкоголь, наркотичні засоби і токсичні засоби (навіть епізодично!), є контингентом підвищеного ризику, мікросередовище в таких групах асоціальна, і в їх маргінальному поведінці починають переважати делінквентні прояви.

Значна кількість молоді «включається» в алкогольне споживання, приблизно, до 15-16 років. Серед молодих людей старших цього віку число тих, хто хоча б один раз пробував спиртне, перевищує число тих, хто його ні разу не пробував. Найчастіше вперше пробують спиртне в 13-14 років. Мабуть, це стійка норма алкогольної поведінки підлітків, зберігається протягом багатьох років - як мінімум з 1984 р. Ця норма не залежить від статі або типу навчального закладу, в якому навчаються молоді люди.[2]

Вік прилучення до спиртного останні кілька років різко знизився за рахунок того, що в споживання алкоголю включається все більше акторів молодше 13 років. Підлітки відтворюють норми жіночого і чоловічого алкогольної поведінки, що мають місце в сучасному суспільстві, в якому одночасно співіснують дві, так звані, «Алкогольні культури»: «чоловіча», орієнтована на зловживання спиртним, і «Жіноча», орієнтована на помірне споживання.

Існують ще й значні розбіжності у ставленні до спиртного молоді з різних верств суспільства. Так, учні середньо-спеціальних навчальних закладів, куди частіше входять підлітки з сімей з низьким соціальним і освітнім статусом батьків, вживають спиртні напої набагато частіше учнів середніх шкіл і більше схильні доходити до значної міри сп'яніння. Крім того, вони частіше «починають» не з пива, шампанського або сухого вина, як їх більш соціально благополучні однолітки, а з самого важкого спиртного напою - горілки.[2]

Аналіз мотивів звернення до спиртного підлітків вказує на великий ступінь соціальної депривації останніх. «Свята» і «спілкування» - домінуючі мотиви алкогольного споживання у школярів - у їхніх однолітків з спеціально-професійних навчальних закладів зустрічаються рідше, ніж посилення на негативні емоції і нудьгу, «нудно», «не по собі», «нічого не хочеться». Тобто, в наявності бажання змінити психічний стан, «піти» від проблем, які вони не можуть вирішити.

Причина цього — алкоголізоване доросле оточення, в яке потрапляють працюючі молоді люди молодше 20 років, праця яких, як правило, не мають відповідної кваліфікації працею.

Особливу тривогу викликає той факт, що з кожним роком споживання підлітками спиртного все частіше тягне за собою важкі соціальні наслідки. Зросла частка злочинів, скоєних неповнолітніми у стані алкогольного сп'яніння. Більше стало і тих, хто був затриманий за появу на вулиці в нетверезому вигляді, і тих, кому був поставлений діагноз «алкоголізм і

алкогольний психоз». Можна, можливо констатувати, що споживання алкоголю серед підлітків стає дедалі гострішою проблемою.

На даний момент підлітки все частіше через неможливість отримати достатню кількість алкоголю або бажання особливого ефекту дії вдаються до споживання алкоголю з іншими речовинами, впливають на психіку. Ці речовини, як би збільшують дію алкогольних напоїв. Ефект такої дії не тільки може призвести до важких психічних розладів, але і до небезпечного отруєння організму.[1]

Нерідко підлітки вдаються до застосування деяких психоактивних речовин, в якості одного з компонентів суміші з алкогольними напоями. Сп'яніння, що виникає в такому випадку, проявляється атипово. Спочатку може відзначатися стан високого збудження, прагнення до діяльності, балакучість, часом можна відзначити як би втрату контакту з оточуючими, відключення свідомості. Після припинення дії цієї суміші виникає стан млявості, байдужості, душевної спустошеності. При наполегливих розпитах підлітки можуть стати дратівливими і навіть агресивними. Висловлюють масу соматичних скарг: на головний біль, відсутність апетиту, серцебиття, тремтіння в руках.

Для підлітка дуже шкідливий нікотин, і вживання його в будь-яких дозах згубно впливає на його здоров'я. Проте, в різних країнах є індустрія, спрямована на виготовлення виробів, що містять нікотин, що здійснює торгівлю ними, тому що такі вироби користуються попитом у населення. Найбільш розвинені країни обмежують торгівлю тютюновими виробами і створюють заборони на куріння у всіх громадських місцях і на роботі для того, щоб людина, що палить (якщо він того хоче), шкодячи собі, не шкодила іншим людям, поширюючи тютюновий дим.[4]

Вживання психоактивних речовин у підлітка виявляється складніше, ніж пристрасть до алкоголю. Це і буде зрозуміло, так як дія алкоголю в тій чи іншій мірі знайоме практично всьому дорослому населенню, в той час як уявлення про вплив інших психоактивних препаратів нерідко є недостатнім і

часом спотворено. Підлітки, найчастіше, прагнуть приховати вживання, як спиртних напоїв, так і інших психоактивних препаратів від батьків, близьких та інших старших осіб. У зв'язку з цим головне завдання для вихователів і батьків посилення уваги по відношенню і до поведінки підлітка, також спостереження за його станом, знання того, як і з ким, він проводить вільний час.

При вживанні наркотичних речовин у підлітків безпричинно з'являються зміни в поведінці і стані. Значиму настороженість в цьому ланцюзі пов'язаних подій повинні викликати випадки помилкового отруєння у підлітків, їх повтори. Часто, але не завжди в основі таких отруєнь лежить передозування наркотичних препаратів. Від підлітків, схильних до вживання летючих психоактивних речовин, можуть виходити дивні запахи цих речовин. У всіх випадках обов'язково батьки чи вчителі повинні проконсультуватися у лікаря-нарколога. І чим раніше вдасться виявити пристрасть до психоактивних речовин, тим легше, використовуючи психологічні та медичні впливи, врятувати вже неіснуючого підлітка.[3]

Сьогодні для значної частини молоді поведінка, що відхиляється від норми, стала представлятися практично єдиним доступним способом соціальної адаптації в середовищі, де такі захоплення, як наркоспоживання, токсикоманія, алкоголізм і ін., придбали легітимний характер.

Не можна не погодитися з широко поширеним в наш час думкою багатьох фахівців, що займаються дослідженням молодіжних проблем, що сучасні молоді люди, на відміну від їх попередників, поставлені в більш жорсткі умови вибору між відхиленням від «нормальної поведінки» і проходженням соціальним нормам, які часто не виконуються дорослими членами суспільства. Очевидно, якщо ситуація не зміниться, якщо збережеться переважна орієнтація на приватне збагачення і продовжиться соціальне розшарування, висока ймовірність того, що суспільство зіткнеться зі стрибкоподібним зростанням злочинності як серед дорослих, так і серед молоді.

Він може розвиватися за двома сценаріями: 1) - зростання числа тих, хто так і не зміг адаптуватися і опускається на «дно» суспільства, скоюючи злочини, захворюючи алкоголізмом і наркоманією; 2) - «відхід» у економічну злочинність і корупцію значної частини тих, чия адаптація виявиться успішною.

Список використаних джерел

1. Брехман І.І. Валеологія – наука про здоров'я. М., 1999 р.
2. Водопьянов В. И. Активный, здоровый образ жизни и нормология / В. И. Водопьянов // Методологические и социальные проблемы медицины и биологии. — 1990. — Вып. 6. — С. 55—58.
3. Фука М.М. Основи медико-санітарної підготовки. Посібник для вчителя. – Тернопіль: вид-во «Астон», 2006. С.114-123.
4. Формування здорового способу життя молоді: проблеми і перспективи / О. Яременко, О. Балакірева, О. Вакуленко та ін.. – К. : Український ін-т соціальних досліджень, 2000. – 207 с.